

SOTORSKA KNJIZNICA

BEOGRAD

LJUBLJANA

R 176308

2

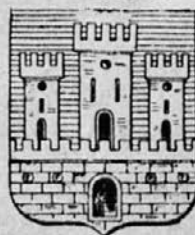
ZAGREB

ISTRA

GORICA

KOROTA

KAJER 1942

TRST

CELJE

MARIBOR

R 176308

176308

92 307/1962

Št.: 2

Š O T O R S K A K N J I Ž N I C A

POŠILJA: IVAN UČENIKOV

. . .

V S E B I N A

Josip Brinar:	LUČ Z NANOSA.....	Str.:	1
F.S.Finžgar:	MURČKI.....	"	13
France Bevk:	PRVO PISMO.....	"	18
Slavomir:	TJA NA NAŠA BRDA.....	"	20

. . .

KAJER 1942

ZALOŽIL IN IZDAL JUGOSLOVANSKI ODBOR IZ ITALIJE

COPYRIGHT BY JUGOSLOVANSKI ODBOR IZ ITALIJE

SEPTEMBER

LUČ Z NANOSA
(Josip Brinar) .

I.

Iznad gozdov notranjske Hrušice štrli volikan Nanos ter loči kot mojnik dva svetova: sončno Primorje in somrak notranjskih gozdov, gorkoto južnjakov in studen sovornjakov. Voličastno zro Nanos čez oblagodarjeno Vipavsko; pogled mu sega prek sivoga Krasa tja do zamegljene sinjine Jadrana.

Kjer se je nanoška Ploša proti jutranji strani udrila nad Razdrtim, tam so med Gabrkom in Nanosom odpirajo prava prirodna vrata. Tod čez so že v davnini hrula krdoča Longobardov in divjih Hunov tja dol na Furlansko ravan; tod so vrele od zapada rimske legije, pogazivši ob "vratih" kljubujoči Metullum. Tod prek so korakale Napoleonove vojske, ko so si osvojile zakope vrhu klanca. In tudi valovje svetovne vojne jo noprostano pljuskalo skozi prirodna vrata, ki jih je bila narava odprla tik pod Nanosom.

V tistih časih, ko še niso številni svetilniki ob obali kazali parnikom pota ponoči, takrat so mornarji z Jadrana svojo jadrnice v temnih nočeh usmerjali po luči, ki je kot zvezdica migljala vrh Nanosa z zvonika sv. Jeronima.

To lučko na Nanosu so že od njega dni prižigali Reberščakovi, ki jim je stala kočica prilepljena na strmo reber ob cesti, spuščajoči se z Razdrtega po Rebernicah globoko dol do Št. Vida na Vipavskem. Kakor grahasta jerebica se je tiščala Reberščakova bajta med sivim kamenjem, sredi šopov zverženega cerovja, zmršenega od pogoste burje, ki tod čez z nanoškega grebena kar z viška pada Vipavcem na glavo. Že zdavnaj bi bilo kočico skotalilo dol v dolino, v Lozice, ako ne bi bila streha pokrita s samimi debelimi robniki in še povrh obtežena z velikimi kamni. V Lozice, v vasico pod strmim klanecem, se je privabil že marsikak tovor in prifrčal mnogoteri kos oblačila, ki ga je burja ugrabila voznikom in popotnikom, če jih je zalotila na "zbrisih" po reberniški cesti. Še dandanes hudomušneži radi Lozičane podražijo - in menda ne po krivici - češ, da si nikdar nikoli, ne na sejmu ne drugod, ne kupijo novega klobuka. Saj jim burja nanosi dovolj pokrival! Pa kaj klobuki, kar cele vozove preobrača, kadar prihruje prava burja! In kakšnim lončarjem z navrhanimi vozovi jo še najrajši zagode! Sredi reberniškega klanca na Vratih, kjer je zbris najsilovitejši, se ne vzdrži pokonci ne pešec ne žival no težek pa-

rizar ali s kamni obložen poštni voz, kadar se burja z vso silo zadrovi z Nanosa.

Zato pa se jo tudi Reberščakova koč tako prihuljeno stiskala na trdo oprsje Nanosa, da je ni bilo lahko opaziti v kamenitem bregu. Edina ograda, ki jo Reberščakovim dajala najpotrebnejše: krompir in fižol, ta skrbno obdelana ograda je kazala, da je na tem mrtvem svetu človeško selišče.

Na nanoško Plešo se je obesila "zastava", nezmotljiva oznanjevalka, da bo zdaj zdaj planila burja v nižavo. S sive moglene kučme na Pleši se je potegnil trak po nobu, se zopet pretrgal in kosmiči so se izgubljali proti jugu; a mogleni trak se je vedno znova izraščal, podaljševal...

Iz Reberščakove koč stopi stari Luka, se ozre na Plešo in zamrmra v sivo brado: "Že davi je kazalo, da bo danes še piskalo in tulilo. Treba, da se malko prej odpravim; če ne, me najvišji piš na poti zajame. Kdo bi potem nocoj kazal pot ladjam na morju? Še sinoči se je zdelo, da odriva široko od juga; pa se utegneta spopasti z burjo. Morda se bodo brodarji ravno nocoj še s trepetom ozirali na luč našega Jeroma. Vse kaže, da bo še hudo udelavalo!"

"Manca!" zakliče Luka proti odprtim vratom, "vzemi svetilko s police, Manca, pa jo osnaži in novo lojenko vstavi! Treba, da se danes malko poprej odpravim do Jeroma. Zvečer se bo zagnala burja v dolino; že zdaj tuli in zavija preko vrhov. Moje noge pa me tudi že nič kaj dobro ne nosijo. In v križu me že nekaj časa čindalje huje prijemlje. O sveti moj Jerom, kdo ti bo prižigal luč, ko me vrže na posteljo?"

"Oče, pustite danes mene na goro. Saj ste mi že pokazali, kam postavljate luč v lino na zvoniku. Pred sapo jo skrbno zaslonim, da bo lepo svetila Tinetu in drugim mornarjem, če jih noč ujame na vodi. Nocoj nemara obeta kaka nesreča: Gori za Suhim vrhom sem davi, ko sem šla po drva, slišala tuliti volka Sivorja. Menda že zbira svojo lakotno drhal. Oh, oče, teh grdih volkov me je pa res strahl!"

Stari Luka poboža deklico, ki se je oprijela njegove roke. "Kam boš, sirotle drobno, rinilo v burjo? Če ne drugje, tam na Počivalniku bi te piš čez pečine prevrgel... Volkov pa, slišala, se nima za zdaj še ni toliko bati. Le potem, ko bo vrglo snega, pritisnejo v večjih krdelih. V skalah za Suhim vrhom si bržčas slišala tuliti burjo, ki se pripravlja, da plane po bregu dol na Vipavsko. Zato pa dobro podkuri, da dobim kaj toplega v želodec, ko se vrnem z Nanosa."

"Le verjemite, oče, volkovi se zbirajo za Suhim vrhom, volkovi, in stari požeruh Sivor jih tudi letos vodi. Saj sem sinoči slišala pogovor možakov, ko ste me poslali k Degloriji po tobaka. Drvarji so bili s Hrušice. Prišli so na Razdrto čez

Plešo, pa so se grel pri ognjišču. In pravili so, da bo letos - kakor vse kaže - zima zgodaj pritishila. V blatu na Kavcah so obsledili čisto novo sled volka Sivorja. Pa da se njegova sled čisto dobro razloči od drugih - so pravili. Velika je, da jo z dlanjo ne pokriješ; pa en krempelj da ji manjka na zadnji šapi, mrcini stari. - Zato pa oče, vsaj nocoj nikarte hoditi z doma! Tako mi je danes nekam tesno pri srcu. Skoraj se mi zdi kakor tisto noč, ko so mati umirali. Že kar ves dan moram na to misliti. Njene oči me gledajo tako žalostno, pa naj se ozrem kamor že!"

Starec se nasloni ob končnico postelje in potegne z raskavo desnico prek razoranega čela. Misli se mu izgube v preteklost... To je bila strašna noč takrat, ko mu je umirala žena. Z Nanosa je hrumelo, drdralo in bučalo, kakor da hoče burja zasuti vso Vipavsko. Pa to udelavanje ga ne bi bilo zadržalo. Sv. Jeronim ne bi ostal v temi tisto noč, čisto gotovo ne... Kaj to, če razgraja burja. Po vseh štirih, magari, bi lezel do cerkve. A kako naj se ustavlja prošnji žene, ki so ga tako milo prosile njene oči: ostani pri meni v teh težkih urah... Sin Tine ji sloni ob vzglavju in ji briše srage s čela. Manica kleči ob postelji s široko odprtimi očmi in gleda, kaj se bliža tako groznega, nerazumljivega. "Kod hodi France?" vzdihne umirajoča in oči ji zablodijo po kotih sobe. "Kako morje buči. Valovi hrume... O Jezus, ali ga vidite? V čolnu kleči France. Kako meče lupino! Naravnost na pečino drvi! O usmiljeni Jezus!..." In zgodilo se je tisti dan prvikrat, zakaj moralo se je zgoditi: sv. Jeronim je zvečer ostal v temi, brez luči. In zgodilo se je tudi to, kar je mati gledala v zadnjih izdihljajih, - o saj na zadnjo uro padejo vse zavese izpred oči!... Njih dobri France, ki je bil odšel na morje, da si prisluži in priinese boljših časov na Reberščakovino, sin France je prav v tisti strašni noči izginil v morskih valovih in se združil z materjo za večno... Kako to vrta, peče v prsih! A ko bi bil tisto noč sv. Jeronim kazal mornarjem pot, o, gotovo bi tudi France ne bil zablodil med čeri! Lučka bi ga bila privedla v zavetje. Tako pa v eni sami noči kar oba: mati in sin! - A mlajši sin Tine? Oj nesrečni naš Kras! Kakor nekdaž Franceta, tako je tudi njega kar kmalu po materni smrti zvabilo morje. In Bog ve, če tudi Tineta prav danes ne zaloti vihar na širnem morju!... Mrzlo obleti starca po hrbtu; s strahom se zdrzne in - predrami.

"Kaj pa Tine, Manca? Ali naj ga zapustiva v nevarnosti, v tej burji, ki se za nocoj napoveduje! Mar naj nam morje vzame še Tineta, kakor nam je že požrlo Franceta, ko mu ni svetila luč sv. Jeroma? Ne, ne, doma ostati ne smem! Ali ne slišiš kako me danes še posebno glasno kliče sv. Jerom: posluhni, burja se že oglašja nad streho! Na noč bo še hrumelo in udelavalo! Le pridno nalagaj na ogenj, da te ne bo

zeblo, in ne skrbi zame, ako se v hudem pišu malo zakasnim. Morebiti zaokrenem nazaj grede k Degloriji, da se ogrejem s požirkom."

Starec je snel s kljuke in oblekel debelo fanelo, podšito s črnim ovčjim kožuhom, na glavo je nateknil polhovko in jo potegnil čez ušesa, stopil je v kot pod drenovo grčavko, a Manica mu je prinesla svetilko, ki jo je bila medtem očedila in pripravila.

"Le pojdite, oče! Saj Tineta res ne smeva zapustiti! Zdaj so že tihi presledki; morda se vrnete, preden burja čisto podivja in se spusti v dolino. Moj Bog, kako se bojim za Vas! Pa Tineta obvaruj, sv.Jerom!" je vzdihnila deklica in je stopila za očetom do vogla. Še dolgo je zrla za starčkom, ki je s težkimi koraki krevsal navkreber, dokler ga ni visoka peč za robom vzela očem.

II.

Spočetka je burja v daljših presledkih planila zdaj pa zdaj prek skal v globino; zato je Luka še precej uspešno tevsal in krevsal po ostrem kamenju. Ko pa je došel do ovinka na Počivalniku, kjer se odpre širok pogled na zapad, tja proti sončnemu, blagoslovljenemu nižavju, tedaj se je zapodila burja z vso besnostjo izpod Debelega vrha, pljusnila je čez Turo in po gladkih senožetih naravnost globoko dol v Vipavo. Starec se je prislonil tesno ob steno ter se s prsti oprijel razpoko v skali. Vedel je, da gre za življenje, ako ga burja odtrga od pečine in ga strmo-glavi po ostrih robih in zobeh, štrlečih iz vrtohlave strmine pod njim. Razbesnela burja se je zdaj pokazala v vsej svoji veličastni grozovitosti. Visoko nad glavo, tik kod nebesnim svodom je vršalo in grmelo, kakor da se ruši nebo ter se zdaj zdaj sesuje na zemljo. V škrbinah na desni in v pečinah na levi je piskalo in orgljalo: tuleči rogovi, vmes cvileči klarineti, čisto blizu nekje pa tanke piščali, da je lotelo skozi ušesa. Iz pošastne godbe je bilo čuti nekje globoko iz notranjosti Nano-sa mogočno bobnenje in pretresljivo drdranje: pač bobnenje s stoterimi "o" in drrrdranje tisočernih "r", kakor jih je menda poslušal človeški rod v prastari dobi, ko je z grozo v srcu in tropetaje dajal besnečim glasovom prirode prve izraze v svoji govorici.

Vendar pa so to bili šelo začetni udarci to groznoveličastno godbe podnebnih strun, napetih prek nanoških pečin in grebenov. In prav na Počivalniku se je ona izmed teh silnih strun dotikala zemeljskega podstavka. Zato pa je tudi na tem zbrisu odnašala burja prav vse, kar se ni joklonotrdno oklepalo skalnih reber. To je vedel tudi Luka. Ko je v podnebesni godbi nastopil za nekaj hipov odmor, je z brzimi koraki, kakor jih ne bi prisodil starim kostem, preletel nevarni zbris. In ko je bur-

ja z novim, še silovitejšim sunkom planila čez greben, je došel že na varnejšo stezo. Sklonjen v dve gubi, oprijemajoč se grmičev ob stezi in tu - tam skalnih škrb, se je korak za korakom pretiskoval skozi zračne tokove. Bil je to boj z razdivjanimi silami prirode, boj, ki so mu kos samo sinovi Krasa. Tudi Luka ni omagal. Na posled je srečno prispel do senožeti, kjer je čepela cerkvena sv. Jeronima: kakor ptica s povešenima perutnicama in s kljunom, privzdignjenim proti nebu. Ko se je starec s poživiljeno močjo zaletel preko senožeti, in je ravno hotel zaviti okrog ogla, obstoji kot ukopan in se oprime zidu. Iz gozda onstran planote je pridrvelo krdelo volkov. Vodil jih je velikan, s sivo reso po hrbtu, z zakrvavljenimi očmi in z odprtim gobcem. Zatulil je bržčas svojo pogrebno pesem, ugledavši nepričakovani plen pred seboj. Toda tuljenja ni bilo čuti v divljanju burje; saj Luka ni slišal niti svojih lastnih besed, ko je v grozi zavpil: "O sveti Jerom! To je Sivor, krvolok Sivor!"

Pa starec se je brž osvestil; zamuditi ni smel niti trenutka. Planil je k vratom, zasukal ključ, ki ga je med zadnjimi skoki privlekel iz žepa, in v naslednjem hipu je že smuknil v cerkev. Jedva je bil zaloputnil vrata za sabo in jih zapahnil, je že privihrala tolpa gladnih volkov. Le za hip so lakotne zveri osupnile, a že je velikan Sivor navalil na vrata. Visoko se je vzel na zadnje noge in zasadil kremplje ogromnih prednjih šap v deske. Te so bile sicer videti šibke, neodporne; zakaj v dolgih letih jih je dež izpral in meteži so jih bili izglodali do golih reber. Pa kraška macesnovina, v svojih notranjih žilah trdna in zategla, se je tudi to pot izkazala. Vrata se pod težo ogromne zveri niso udala, in kremplji so zdrknili po rastem lesu kakor po železnem oboju.

Volk Sivor je že pri prvem naskoku uvidel, da tukaj s silo ničesar ne opravi. Besnost v njegovem prvem navalu se je umeknila preizkušeni prevdarnosti. Obkrožil je cerkev nekajkrat z lačnimi svojimi tovariši. A ker ni opazil nikjer kake line ali odprtine, je končno tolpa posedla pred vrati.

III.

Starec Luka je bil medtem zlezal po ozkih stopnicah v stolp. Tu je bil čisto na varnem, četudi bi se zverem posrečilo, da bi udrle v cerkev. Pogledal je skozi lino in uzrl oblegovalce, ki so bili v krogu zastražili vrata. Iz oči jim je sršel ogenj, dasi se jim je v mrzli burji ježila resasta dlaka. Luka je odkrušil kamen iz zidu ter ga vrgel na najbližjega volka. Zveri so planile pokonci, a nekaj korakov dalje v stran so zopet posedle. Kadar se je burja za trenutek umirila, se je začulo

popustili plena, ki jim je bil tik pred zobmi.

Ko se je Luka pomiril po prvem strahu, je začel preudarjati, kako bi se izmuznil iz pasti, v katero se je bil tako nepričakovano ujel. Tuhtal in razmišljal je to in ono, pa nazadnje se je vsaka misel na rešitev pokazala, da je neizvršljiva. "Strela," je zagodrnjal starec, "da bi imel vsaj sekiro drvačo pri roki. Najprej bi tistemule Sivorju z njo razčesnil glavo, pa še par drugih mrh lakotnih bi podrł, ni šment. S samo gorjāčo pa nič ne opravim. Če ga oplazim po betici, bi toliko zaloglo, kakor če po trdi skali usekam. Da bi vsaj svečniki na oltarju bili težki, kovinski! Pa kaj, ko je povsod po cerkvi le lesena, črvojedna ropotija, kamor se ozreš! Za tega ubogega sv. Jeroma je pač vse dobro, kar so po cerkvah v dolini že zdavnaj v ropotarnice in kostnjake zmetali! Presneti Vipavci - stiskavci! Da bi jih potipal - Sivor pa njegov lakotni zbor! A kaj mar dolincem, če jim volčja tolpa pride na vas! Zveri bodo lomile v staje in hleve; a možakarji si bodo medtem mirno nabasali puške in udarili na priteponce zverinske kakor v vojski. O Jerom, Jerom, da bi bil vsaj ti, moj ljubi svetnik, kakošen vojščak kakor sv. Martin, ali pa lovec, kakor tisti, no tisti - Hudbert, ki mu košuta sol z roke liže! Morebiti bi si bil kakošen lovec zmisllil, preden bi odšel v - "večna lovišča", da bi svojemu patronu zapustil svojo pušo. Pa bi jo dali svetniku čez ramo, ali pa jo vsaj za oltar obesili. A kako mi hoče pomagati sv. Jerom s svojo črvido knjigo v roki! Mar naj jih iz knjige brati učim, mrcine krmežljave?! Strehula, če bi imel pri roki "pihalnik", pa magari še tako staro šklemfo, to bi vas že molitvic učil, lakot zverinska, pa kakšnih kozjih molitvic bi vas učil! Kar zapored bi cepali, da bi ležali tamkajle po trati ko kostanji na rešti. Tako pa brez orožja, kaj bo? Ej zlomek, v hudo past sem se ujel! Ako me ne pridejo Razdraci ali Ložičani rešit, mo bo ugonobila in zvila lakot. Pa kaj lakot, ta bi se še pretolkla nekaj dni. Mraz, mraz, ta me bo stisnil, da ne ućakam jutrnjiga dne! Brrr! Kako to neznansko ledeno piha! In burja ne bo kmalu utihnila kakor kaže. Zdaj so se šele na stečaj odprla podnebna vrata. Kako to hrumi prek pečevja, kako šklepečejo škrlti na ostrešju! Še tale ubogi zvonik bi prekotalilo dol na Vipavsko, ako bi ga zidarji ne bili tako dobro zakoreničili na živo skalo. Oj burja, burjasta! Saj sem tule še precej v zaveterju, pa mi mrzla sapa sili do kosti! Že kar po mozgu mi gre ledeni curek.

Kaj pa šele naš Tine, če ga je vihra na morju zajela! To pokajo jamborji, to cefra in trga jadra! Pa kako hoče lesena lupina proti burji do brega? K večjemu, če se na večer razdivjana sapa malko umiri. Morebiti se pa le tudi danes izkaže, kakor že tolikrat: pod večer, ko gre sonce za božjo gnado, takrat se tudi burja vsaj za kvart

ure umiri; zakaj tudi burja gre večerjat. Treba, da kar prižgem luč; saj sonce se je že skrilo za zastavo na Čavnu in v dolino že segajo večerne sence."

Tako je starec Luka preudarjal sem, preudarjal tja, in ko ni našel nobenega izhoda, se je vdal v voljo božjo. Globoko v srcu mu je tlelo zaupanje v sv. Jeronima, kateremu je vse svoje življenje tako zvesto stregel. In dobri svetec tudi njega, vdanega starca ne bo zapustil zdaj v sili, prav gotovo ne! Precej pomirjen je Luka ukresal ogenj, ga razpihal na gobi in je prižgal lojenko, ki je bila v grobi, trdni svetilki dobro okovarjena in zavarovana pred vetrom.

Nato je postavil luč v varen kot na lini in vzdihnil: "O sv. Jerom, ti dobrotni gospodar morja, pokaži Tinetu rešilno pot iz divjih valov! Pa tudi vsem drugim našim dečkom - mornarjem bodi, lučka, kažipot v varen pristan!"

Nebo je bilo na južni strani čisto in jasno. Temna modrina je proti morju prehajala v vedno svetlejšo barvo; sivkast trak je obrobljal podnebesno modrino in jo ločil od morskih odbleskov. Na zapadu pa je sonce razlilo še svoje poslednje zlato po Vipavskem in prek Furlanije. Nad sv. Jeronimom so se trgale cunje od sivih kučem, ki so si jih nataknil najvišji vrhovi po nanoškem grebenu: Debeli vrh, Suhi vrh, tja do štrlečega nosu Pleše. Sive krpe "zastav" so se cefrale in topile, in le malokateri megleni curek je prijadral nad Vipavsko. Vendar pa so iz zastav začele ob sončnem zatonu pršeti ledene iglice, skoro nevidno sršeč okoli zidu in polegajoč v mirnejše kote na lini. Tudi Luka je začutil, kako se je v ledenem curku burje zdaj še pridružilo zbadanje v lice in roke.

Medtem se je začelo nagloma temniti. Sence so se dvignile iz dolin prek Krasa in tudi sv. Jerom se je zavil v somrak. Ob prehodu somraka v noč, se zdi, da osrčje in žilje v prirodi za nekaj trenutkov preneha utripati. Tudi razsajanje burje se je v tem tajinstvenem prehodu nekoliko umirilo. Zgodilo se je, kakor se je nadejal Luka: burja je odšla večerjat. Vendar pa so posamezni sunki bučeč naznanjali, da se podnebesna vladarica kaj kmalu povrne z vso svojo močjo.

Ko je po hropenju burje nastopil prvi oddih, je šinilo starcu v glavo: "Lej ga klenka, tik pred nosom mi binglja zvonec v stolpu, pa bi bil kmalu pozabil nanj! Mar so mi tudi že možgani v betici zamrznili?"

Neutegoma je potegnil za vrv in droben, jokajoč glas je zacingljal izpod ostrešja. Kakor otrok, predramivši se iz spanja, je zavekal zvonček. Njegov slaboten glas se je pognal preko senožeti, se zapletel med čeri in medlo odjeknil od strmih sten. Toda glasek nebogljenčka je že v prihodnjem trenutku spot utonil v hrumenju burje, ki je novič sunila čez vrhove in grebene. Kakor zastaja otroku plač v grlu, ako pre-

debelo nabira sapo za obupne vzklike, tako se je menjavalo hrumenje burje z drobnim vekanjem zvončka. Take zdravemarije kot nocoj še ni doživel sv. Jeronim nikoli! Med hrumenjem vetrov se je oglašal milobni, pretrgani glas zvonca: prošnje starca zvonarja so se dvigale, izgubljale pod nebo. V presledkih je udarjalo vmes tuljenje gladnih volkov; mrtvaška pesem je odnašala zvonarju poslednje upanje.

Ko je objela noč vse vrhove naokoli, je burja začela udelavati s podvojeno silo. Brez presledkov je grmelo pod nebom, žvižgalo in piskalo ob pečinah in okoli cerkve, tako da ni bilo več čuti ne zvonca ne zavijanja zveri.

Luka je nehal molzti vrv ter se je ves onemogel zrušil ob steno. Noge so mu bile od mrazu že čisto odrevenele, v križu ga je čedalje huje prijemalo in ledeno oblikovalo. Pogled mu je še enkrat splaval skozi temo do trepetajočih lučk tam na obali morja. Od Devinskega gradu tja proti migljajoči svetli gruči tržiški se mu prikazujejo svetle pike in zopet izginjajo; kakor kresnice se poigravajo lučke na morju.

Starcu se razleze dremava utrujenost po žilah, trepalnice mu postanejo težke, glava mu kinkne na prsih. Pred očmi pa mu zasiže mehka svetloba in se razlije od sv. Jeronima navzdol po rebri. Žareči trakovi osvetlijo kraske goličave in se razprostro čez kipeče valovje na morju. Od Nanosa do morja se razlije svetlo zlato. Jasno je videti vsako selo, sleherni skalo, vsak kotic, kakor jih ni gledalo oko še nikoli. Po poti pa mrgoliijo trume mladeničev; vsi hite na jug, proti morju. Iz Vipave in Ajdovščine prihajajo v gručah, prek Gabrka in Štanjela se vijo procesije. Z velikimi, rdečimi obrazi spešijo svoje korake, vsi proti morju, soncu naproti. Po valovih pa se zibljejo jadrnice; beli, rumeni in rdečebarni metulji so razprostrli krila ter se gugljejo po morski gladini, posuti s srebrnimi biseri. Z ladij in s čolnov kličejo in vabijo veseli mornarji, odeti v baršun, ozaljšani z zlatim nakitom. A v čolne, pripravljene na bregu, vstopajo vedno nove trume, prihajajoče s Krasa. In čolni in jadrnice plovejo nevzdržno proti soncu, odmikajo se sivim skalam v breg. Kakor da je brodarjev sram, ker so zapustili borna domovja na pustem Krasu!

A hipoma se nebo potemni in visoko zapljuskajo valovi. Jadra zaplahutajo, se bočijo pred vetrom, a kljuni čolnov in bark se namah zaokrenejo proti bregu. Toda morje jih ne izpusti iz svojega objema. "Privabila vas je moja krasota; preizkusite še kaj je vodovja grozota!" Čolni izginejo v temnih žrelih valovja, jadrnice pokajo in se rušijo ob ostrih klečeh. Mrtvaška krila se razprostro nad črnimi vodami... Čuj, ni li zaklicalo obupno sem iznad valovja: "Oče! Manca! To je Tine, Tine, noben drug ko Tine!... Veslaj naravnost, Tine, čisto naravnost les krmari! Drži se luči sv. Jeroma, Tine! Saj ti tako lepo sveti, naravnost v pristan te pripelje, naš dobri sv.

Jerom!... Le brzo veslaj, hitro, hitreje!... Viš, Manca te čaka na bregu... Tudi njo bi rado zvalilo morje!... Ne, ne, oba les k meni! Bežimo nazaj čez Kras, kar prek skalovja! Nazaj, nazaj pod varstvo sv. Jeroma..."

In starcu Luki je ležala glava niže in niže, se sklanjala preko prs in se zlagoma naslonila na trda otrpla kolena.

IV.

Kakor je burja prihajala vedno silnejša, tako se je tudi Manice loteval vedno večji nemir. Že kmalu po odhodu očetovem, ko je burja šele poskušala na "registre", buhajoč v presledkih po rebri nizdol, že takrat je v skrbah taval po poti. Vsakokrat, ko je nanovo zapiskalo in zatulilo okoli vogla, jo je pri srcu zaseblo. Ko pa je pod večer burja odprla vse svoje mehove, ko je brez prestanka hrumelo in bučalo dol prek skal, takrat tudi Manica ni več zdržala. Primeknila je veliko klado k zglavju na ognjišču; nato pa si je ogrnila debelo ruto ter jo za pasom trdno zavezala. "Do Razdrtega se skozi burjo že kako prerijem. Morebiti že najdem očeta pri Degloriji. Saj je dejal, da se zvečer nazaj grede v gostilni malco pomudi." In drobno dekle se je brez obotavljanja odpravilo na težavno pot, pred katero bi se plašil marsikak možak. Dokler je lezla po stezi, se je oprijemala grmovja. Ko pa je dospela na vozno cesto, se je plazila največ kar po štirih. Nekaterikrat se je jedva še ulovila za obcestnik, da je ni prevrglo prek roba. Bila je že trda tema, ko je vsa izmučena dospela do krčme.

Pri Degloriji se je za mizo v kuhinji nabralo precejšnje število gostov. Bili so to največ vozniki, ki jih je burja zajela na cesti, in drvarji, vračajoči se iz gozdov s Hrušice. Ko je vstopila Manica, vsa izmučena in drgetajoča od mraza, se je omizje radovedno zgenilo. Zastali pogovori so se preokrenili na starega Luko, ki so ga vsi dobro poznali in o katerem jim je zdaj obupana dekle tarnala, v kakšne nevarnosti se je bil spustil.

"V takile burji pa si upa starec na Nanos!" se začudi trščat drvar. "Še mene, ki se ne ustrašim klastrekega rklja, bi na Počivalniku izdelaval? Če bi ne bilo strupeno tako, nič ne rečem, bi se za silo še prebilo za nekaj ur pri sv. Jeromu. Ali v tem mrazu, šentaj, stare kosti ne vzdrže!"

"Ne vzdrže stare kosti, ne!" Pritrdi drugi. "Pa tudi mladim hrustancem bi se slabo godilo, če padejo volkovom v zobe. Ali nisem snoči pravil, strela, da se je Sivor s svojo tolpo že priklatil na Nanos? V riži na sv. Bricom sem ga slišal tuliti. Saj poznam njegov debeli glas, človeka kar pretrese. Kakor sem že dejal: v kratkem nam zapade sneg, ko se mrcina volčja že klati po nanoških skalah! Ej ubogi Luka, če

ga je obsledila in dobila na nos ta svojat lakotna!"

"Ni ga dobila, pa ga ne bo!" oporeka bradat voznik. "Ko sem podil konje dol od Gabrka, da bi še pred nočjo privozil les, ali ni prinosla burja glas zvonca sem izza Pleše?! Čisto razločno sem slišal, kako je zaklenkalo naravnost sem od sv. Jeroma. Ko je burja spot zatulila, je, seve, droben zvonček utonil v hrumenju. Pa pri vsakem oddihu, ko je burji zastala sapa, se je vedno vnovič oglasil sv. Jerom: bim, -bim, bim!... Nekam čudno tesno mi je postalo - no, veste, za strašljivca me ne boste imeli! - Pa mi je nekaj reklo: če ni tole zvončkkanje kak "spomin" ali kaj? Ali pa je morebiti burja razgibala žvenkelj, da tako žalostno bije sv. Jerom? Saj čudo bi to ne bilo, danes, ko zunaj tako udelava kakor že dolgo ne... Tako sem ugibal sam zase. No, zdaj mi je jasno, ko slišim, kdo je pri sv. Jeromu!"

"Kaj zvonec sv. Jeroma se je oglasil?!" je planila vmes Manica, drgetaje od razburjenja. "To je bil moj oče! On je zvonil, nihče drugi! Bog ve, kaka nesreča se je zgodila, pa je klical na pomoč! Možje, prosim vas, kakor se sam Bog prosi: pojdite mi pomagat! Saj še ne bo prepozno! Na kolenih vas prosim, usmilite se in pomagajte."

Trde grče so Kraševci, res! Pa ljubezen otroška omehča celo kamen, in ne bi kraških grč?

"Hudo razsaja burja nocoj, res, grdo! Še psa ne zbrcaš izpod strehe. Pa človeka le ne smemo pustiti tako! Da starec siromak zmrzne, ali pa ga raztrgajo volčje! Alo, možje, kar sekire iz kota! Tistega Sivorja učenem po betici, da ne bo nikoli več strašil po gori!"

"Pa kakšna puška bi nam tudi dobro stregla. Je boljše, če mrcino že kar na daleč upihneš! Ej, fante, skoči do ongavega strica, no, saj veš, ki je tak hud lovec!"

Precejšnja tropa možakov se je odpravila v divjo noč. Molče so se vzpenjali, korak za korakom, v stmino, boreč se s podivjano naravo. Medtem je bil priplaval zadnji krajec izza Vremščice ter je razlil svojo mrzlo bledoto čez pečine po kameniti stezi. Zadnji dol poti se jim je zato še dosti naglo odmikal. Ko se je pokazal zvonik sv. Jeroma na onstran ovinka, se je četa ustavila. Lovec in dva drvarja, ki sta bila s puško oborožena, ti trdije so se odplazili do skale, kjer se je odpiral razgled po senčasti tja do cerkve. Krdelo volkov je še zmerom oprezalo pred vrati. Možakarji s puškami se stisnejo za skalo in z znamenji prikličejo še ostale tovariše bliže. Posvetovanje je bilo kratko, bolj z rokami in kretnjami kot z besedami. Vse tri puške počijo hkrati, nato pa zdrevi vsa družba preko planote, vihteč nad glavami sekire in kopita pušk. Krdelo volkov je planilo pokonci. Sivorju so zaplamtele oči, resasta dlaka se mu je nasršila med pleči. Že je hotel navaliti na napad lce.

Ko pa vidi, da se eden njegovih steguje po travi, dva druga pa obstreljena šepata proti gozdu, zbeži tudi Sivor in ves ostali trop za njim. Vsaj za enkrat se bodo lahko oteščali s svojimi pohabljenimi tovariši...

Zapah, ki je od znotraj zapiral vrata, je popustil že po prvih udarcih sekire. Ko so prvi možje prilezli do vrha stopnic v zvoniku, so ugledali v kotu zgruženo truplo. "Ej, Luka, mar si zadremal?" ga je ogovoril trščati drvar in ga stresel za ramo. Pa roka in vsa postava starčka je ostala sključena, trda.

Dvignili so truplo pred lino, da je mesec obsijal obraz. Mrtvaška bledica je že bila legla na razorana lica. Gube okoli ust so bile odrevenele, a nabrane so bile v nasmešek, izražajoč blaženo zamaknjenost. Drvarji so se nemo spogledali. "Kaj pa zdaj?" -

"Naj počiva pri sv. Jeromu, ki mu je vse življenje tako zvesto služil! In luč v zvoniku, ki jo je nocoj zadnjič prižgal, ta bodi tudi starcu samemu - večna luč."

"Sveti križ božji!" so pritrdili najbližji, dvignili mrtveca in ga zanesli v cerkev pred oltar. Na klečalniku so priredili oder, da na njem počaka mrtvo truplo na krščanski pogreb.

Burja je divjala še dva dni in dve noči brez prestanka. Medtem je prišel tudi Tine z morja domov. Nikakega obvestila o smrti očetovi ni prejel, a notranji glas ga je klical in priganjal, naj gre pogledat na Reberščakovino. Manico je našel vso obupano in skrušeno. Ni se mogla utolažiti in očitala si je venomer, zakaj je pustila očeta, da je šel prižigat luč na Nanos. Šele potem, ko ji je Tine vse potanko razložil, kako je bilo v usodni noči pri njih na morju, se je siroti umirila težka vest. Pravil ji je, koliko čolnov in jadrnic se je v viharju potopilo in kako je tudi on sam že čisto obupaval. Ko pa se je bila zasvetila luč z Nanosa, je uravnaval krmilo naravnost na sv. Jeronima. In srečno je došel v varno zatišje. Kakor po čudežu se je zgodilo.

Ko se je tretji dan burja ugnala in nazadnje čisto pojenjala, so položili starca Luko v grob, ki so ga izkopali ob zidu za oltarjem. Kaj naj bi sirota Manica zdaj sama počela na Reberščakovini? Tinetu ni bilo treba dosti prigovarjati, da naj gre z njimi; zakaj v bogatih mestih ob morju je lahko zaslužiti belega kruha in dekleta hodiijo v svilenih oblekah.

In tako je prišlo, da je ostala burja edina gospodinja v Reberščakovi koči. Grahašči jerebici, čepeči na rebri pod Nanosom, so se neke zime utrle kreljuti in so razvesile med sivo kamenje. Stari Luka ni dobil naslednika, ki bi gojil luč na Nanosu. Prazna in temna zija lina z zvonika sv. Jeronima. Oslepelo je oko, ki je čuvalo nad sinovi na sinjem morju.

M U R Č K I

(Iz cikla "Pisarna" - F.S.Finžgar)

Obstal je za vrati, kamor sem se od naglega dela površno ozrl. Bil je raztrgan; od hlače mu je visela široka zaplata. Z roko se je upiral na palico, prelomljeni prekli podobno.

Sama od sebe je sogla roka v miznico. Toda človek za vrati je uganil, kaj to pomeni, in je izpregovoril:

"Nisem prišel za to. Dovolite, da sedem."

Šepajoč je pristopil k pisalniku in sedel, preden sem izgovoril besedico. Za hip sva posedela čisto tiho in se zazrla drug drugemu v oči. Od neznanca je dahnil vame duh po listju in preperelem lesu. Po obleki so bile zataknjene tuintam suhe iglice od vrese.

"Kaj mi boste povedali prijatelj?" sem ga ogovoril in se mu čudil. Duh, ki je napolnil vso sobo, je razodeval, da prenočuje Bog zna kje v stelji, morda v hlevu. Ko je sedel, si je popravil suknjič in ga skušal zapeti prav pod vratom, ko bi imel gumb, seveda, da bi sramežljivo skril gole prsi. Opazil sem, da je brez srajce. Zavaljo tega me je njegov obraz spravil popolnoma s tira. Bled je bil in nežen. Iz oči mu je sevalo dokaj lokavosti, a zaeno so se te oči poredno smehljale. Poznati je bilo, da je bil ves vesel moje male zadrege ob tem nasprotju med obleko in obrazom.

"Obiskat sem Vas prišel. Ali me ne poznate?" In tedaj so mu zatrepetale v rahlem smehu tudi ustnice.

"Ne poznam Vas. Morda ste bili kdaj moj učenec?"

"Nisem bil".

"Pa kje sva bila skupaj?"

"Se nikjer."

"Kako naj Vas torej poznam?"

"Jaz sem Radko Slana."

"Radko... Radko... Veliko ljudi je takega pisanja."

"Že res. Toda, ali se ne spominjate hiše mojega očeta, ko ste službovali pri nas - v naši župniji?"

"Tega sin da ste Vi? Ni mogoče."

"Prepričajte se!"

Potegnil je iz zepa dokumente, ki niso bili umazani in posvaljkani, kot so dokumenti vagabundov.

"No, ali me sedaj poznate?"

"Tudi še ne."

"Po licu ne, to verjamem. Toda drugače, recimo, po pripovedovanju."

"Še nikoli nisem slišal o Vas."

Radko je ježno stisnil ustnice.

Samo za trenotek. Nato pa se je zasmel s tako bridkim smehom, da me je vsega presunilo.

"Sedaj me poznate. Z oči Vam berem."

"Ne poznam Vas, toda verjamem Vam. Zato prav takoj pišem očetu, da Vam..."

"Očetu ne boste pisali!" me je naglo prekinil. "Zakaj ne?"

"Pustiva to."

"Ali Vam smem jaz ponuditi, vsaj nekaj!"

"Za to nisem prišel k Vam. - Dajte mi cigareto!"

"Prosim!"

"Tudi ognja nimam."

Prižgala sva si.

"Dragi moj, razodenite mi svojo - "

"Žalostno povest, je li?"

"Morda je bolj zanimiva kot žalostna."

"Prav zares, da je ne trosim po svetu kot stara klepetulja. Ker me pa Vi niste - takega, kakor sem - pognali iz sobe z drobižem ubogajme, Vam jo povem."

Po kratkem premolku, ko je potegnil parkrat strastno iz cigarete in si zavil vso glavo v dim je izpregovoril:

"Troje otrok nas je bilo - prav za prav smo še. Jaz sem bil prvi. Medlo se spominjam, da sem bil prvi dve leti bogec naše družine. Ko sem do dobra shodil, so me starši vznemirjeni opazovali. Oče je grbančil čelo, ko sem tekal po sobi. Z materjo sta se spogledovala: jaz sem namreč šepal, česar se sam nisem zavedal. Starši so čakali, očetov pogled je postajal čezdalje bolj mrk, materino oko je zrlo plaho vame.

Nekega dne pa so me zavili v ogrinjalko, posadili na koleselj in me odpeljali v bolnico. Bridko sem jokal, ko smo se ločili. Takrat sem zadnjič jokal v življenju. Od toge bi me bilo konec, da ni prihajala k postelji usmiljenka, ki sem jo imel za angelja. Vse druge sem sovražil. Tudi zdravnike, ki so se ukvarjali z mojo nogo in me mučili. Njo sem pa ljubil. Prihajala je komaj vsak drugi dan. Tenek obrazek ji je medlel pod širokim, belim pokrivalom. Same oči, velike, sinje oči so je bile. In v

oče je gorela ljubezen, ki sem jo tako grozno pogrešal. Danes vem, da je bila je-tična. Bog ve, kdaj je že ugasnila.

Kljub vsemu je bilo tudi bolnice konec in spet smo pridrdrali s kolesljem domov. Ne verjamete, kako sem se postaral. Pot let mi je bilo tedaj, pa bi jih ne bilo pet-najst zadosti za moje srce.

"Skaži se in hodi," mi je velel oče.

Sprehodil sem se po izbi. Starejša sestra se mi je zasmejala, mlajša je mati tes-neje stisnila na prsi, oče se je pa obrnil stran, sedel za mizo, si podprl glavo in bobnal s prsti po polici ob oknu. Jaz se nisem zasmejal in nisem zajokal. Zlezal sem na klop k peči in obsedel ob vreči žita, ki je stala tamkaj. Mraz me je sprele-tel in zaželel sem sinjih oči sestre usmiljenke iz bolnice. K meni je prisedla ba-bica, pobožala me po lasih in rekla: "Bog ga je dal, on že ve, zakaj takega."

"Pokora," je zagodrnjal oče in šel iz hiše.

Nisem razumel tedaj niti babičine vere niti očetovega napuha. Toda srce je ob-čutilo obe besedi, ki sta se zapicili kot dva trna v dušo in jih nihče ni več iz-ruval.

Danes razumem očetov napuh bolje kot babičino vero. Zakaj vero sem skoro vso za-pravil. Edino na Boga še verujem, pa je tudi ta vera bržkone malo prida. Zakaj nje-na kal poganja iz maščevalnosti: "Udari jih, krivičnike!" taka je moja molitev.

Bolje pa razumem očetov napuh. Veljak je bil, bahač. Njegovi konji - najboljši, njegova goved - najbolj rejena, njegova listnica - kakor blazina, njegova politi-ka - edino prava, njegova vera - za ogledalo: nebes je nosil na Telovo. Zato vem, če bi bil njegov prvorojenec, kakor si ga je želel, bi bil bogec v hiši; tako pa je bilo drugače.

Že v prvi razred me je poslal oče v mestne šole. Ni strpel, da bi mu očital baj-tar: "Kaj tvoji konji, kaj tvoja govedina in še trebušna listnica povrhu - kruljeve-ga sina imaš!"

Vem, da bi mu v vsej vasi ne bil nihče podrobil te sirovosti. A tak je bil oče. To pa sem spoznal na tale način!

Ko sem se vrnil na počitnice, so neke nedelje pričakovali gostov iz mesta.

Vse je bilo razburjeno zaradi priprav na sijajni sprejem. Otroke so nas preob-lekli v najlepša oblačila. Oče je postajal pri oknu in gledal na cesto.

"Ze grede," je zkljknil, ponosen na svoje goste.

Mati je še enkrat popravila prt na mizi, oče se je ozrl po nas - otrocih. Nje-gov pogled je obtičal mrk na meni.

"Ti, krevlja, pa ven in se ne prikaži!"

Starejša sestra se je zasmejala besedi "krevlja", mlajša je vtaknila prstek v usta in se nekromžila za jok. Mati je pogledala očeta, a si ni upala ziniti besedice.

Jaz pa som odkrevljal v kuhinjo. Tam so švigale dekletke sem ter tja. Vsem in vsaki sem bil na poti. Stisnil sem se k babici, ki je sključena v kotu pletla nogavice.

Blod sem moral biti in ves prepadel, zakaj prestrašila se me je. Spustila jo pletenje v naročje, prišla me za trosoče se roke in me vprašala:

"Radko, za božjo voljo, kaj ti je?"

Gledal sem ji nam v njene dobre, rjave oči.

"Radko, moj ljubi povej!"

In še bolj gorko mi je stisnila roke.

Tedaj sem počasi, kakor bi izpulil prav iz dna srca, šepetaje odgovoril:

"Oče mi je rekel, da sem krevlja!"

Babica je stisnila ustnice, stisnila moje roke, oči so zaplavale in se skalile, dokler se nista utrnili iz njih dve težki solzi. In v teh dveh solzah sem bral in razumel, kar sem že davno občutil v srcu:

"Radko, krivica se ti godi."

Kolikokrat sem še sanjal o teh dveh solzah!

Babica me je prišla nato za roko in me odvedla v svojo sobo. Iz kuhinje mi je nanosila prigrizkov in slaščic.

Ko so prišli klicat, naj gre k gostom, je odločno, skoro osorno odgovorila:

"Ne grom."

Ko sem se naveličal jesti, me je posadila k sebi in mi pravila pravljice. Tudi sv. pismo mi je brala. Prav dobro se še spominjam tiste zgodbe o sleporojenem. Dvakrat je prebrala vrstico, ki jo vem še danes:

"In so ga vprašali njegovi učenci: Učenik. Kdo je grešil, on ali njegovi starši, da je slep rojen? - Jezus je odgovoril: Ni grešil ne on ne njegovi starši, temveč, da se razodenejo njegova dela nad njim..."

Tega dne se je zaspekala med mene in očeta železna zagozda. Ne vem, če sva se še kdaj ljubeznivo pogledala. Vse moje hrepenenje se je zlilo v eno samo misel, v en sam sklep: Proč od doma!

Učil sem se, da je bilo čuda. In ko sem iz četrte realke prinesel domov kar najodličnejše spričevalo, se je zgodilo, da se je oče naenkrat otajal. Hvala in slava

je šla namreč po fari o moni. Ali tedaj sem se zakrknil jaz. Odločil sem se za trgovski tečaj, da bi mogel čimprej od doma. Oče mi je grozil s palico, jaz pa sem vztrajal. Po dveh letih sem izginil v svet.

Vse prelivanje in pretakanje ljudstev koncem vojske me je splavilo v domovino. Tu pa sem zbolel in do zadnjega vinarja porabil vse prihranke, ki niso bili neznatni. In sedaj sem - capin.

Radko se je bridko zasmeljal.

"Nisto!"

Skomizgnil jo z rameni.

"Nalašč tako pravite."

"Prijatelj, to ni res!"

"Dajte mi še eno cigareto in ne propirajva se."

"Sprejmite malo pomoč!"

"Hvala! Nočem."

"Pomnite Zveličarjeve besede, ki ste jih prej imenovali: Da se razodenejo božja dela nad njimi... Če bi vendar očetu pisal -"

"Ne smote! - Ha!" - Planil je kvišku - "Še že razodevajo! Naša hiša propada in se ruši -. Zbogom!"

Začel sem hoditi po sobi gor in dol. Vsega me je prevzela ta povest.

Za nekaj časa zopet potrka. Radko se je vrnil. Imel je vse objokane oči.

Spogledala sva se in spoznala, da je on mislil name in jaz nanj.

"Ne zamerite, če sem se vrnil. Tamle na mostu ob rantah sem obvisel in nisem vedel, ali bi zavriskal ali bi se razjokal. Nisem zavriskal, jokal pa sem. Zakaj, Vi ne slutite, čemu sem prišel k Vam! Iz same objesti sem se prišel norčevati iz Vas in iz Vaše pridige, ki sem jo za gotovo pričakoval - od duhovnika. Odpustite mi!"

"Razumem Vas, prijatelj!"

Gledal me je z vprašujočimi očmi, nato segel v žep in mi pokazal listek.

"Če resnično, rešite mi to-le!"

Pogledal sem listek - iz zastavljalnice.

"Ob zadnji stiski sem zastavil babičine murčke, ki mi jih je dala na smrtni postelji za spomin. Tega Vam prej nisem povedal. Niso Bog ve kaj vredni - a zame so zaklad. To sta tisti dve strjeni solzi. - Enajst je ura - ob dvanajstih zapadejo."

Dal sem mu naglo one krone.

Videl sem ga, kako se je poganjal po cesti in hitel rešovat zaklad. Ko je zazvonilo poldne, je prišel znojen in položil uhane predme.

"Tukaj so!"

"Ne maram."

"Spravite jih! Revščina je potepuhinja. Ne zaupam si. Toda - pridem ponje!"

Tedaj so se mu oči zablistale, vzravnal se je in zagrozil:

"Verujte mi, da se vrnem kot gospod, ali pa umrjem. Tedaj Vam plačam obresti in obračunam z očetom."

Dve leti že čakajo nanj murčki in jaz - morda tudi oče.

PRVO PISMO

(Iz povesti "Rod v okovih") - France Bevk

Ko je Ivanček Hladnik nekega jutra stopil iz šole, je videl, da je ne bo prestopil več. V tujem jeziku popisano spričevalo je imel v žepu, let pa toliko, da je že klobuk urastel in so se mu krajci čudno zvežili.

Kot vsi dečki, ki so v isti dobi, je mislil tudi on, da zna za življenje več nego dosti. Knjige je prešerno vrgel v kot, z zvezki je podkuril tleče poleno, ki se je kadilo na ognjišču; pri spričevalu je pomislil, da bi mu utegnilo prav priti, zato ga je vrgel na polico.

Tri dni ga je oče pustil v miru, četrti dan je bil dež, in ker je ob takih dneh čas za razmišljanje, je razmislil tudi oče, postavil se je pred Ivančka in dejal:

"Naša hiša je majhna in redi le napol. Če ne misliš le napol jesti, uči se rokodelstva. Zdaj veš dosti, pa premisli."

Ivančku je bilo po godu, da govori oče z njim kot z možem, in je pomislil radi spodobnosti, vedel pa je, da je očetova želja že povelje. Čez nekaj hipov je dejal:

"Učil se bom."

Nasmeh zadovoljstva se je pomeknil čez očetov obraz in izginil v brke. "Ali si pa že pomislil kaj bi bilo zate?"

Ivanček ni nikoli pomislil na to. Ta hip je ostal v zadregi pred samim seboj. Oče mu je pomagal razmišljati:

"Vsako rokodelstvo je lepo, gledati moraš, katero bo tobi in naši vasi koristno. Čevljarja imamo, krojača tudi, mizarja celo dva. Čemu bi drug drugemu zaslužek odjedali?"

Na te besede je Ivančku naenkrat šinilo v glavo: "Stroje bi rad delal."

Skrivnost kolesja se mu je zdela največja; mehanizem, ki se pregiblje in deluje

kot živa stvar ga je zanimal. Kot nevidni prsti je potrkala želja na njegovo srce, plašno je gledal očeta, kako bo ta razsodil.

Ta pa je dejal, ko je uprl oči v tla, kot da je v grčavih deskah poda rešitev vseh vprašanj:

"Za ključavničarja pojdi. Spoznal boš tudi stroje."

Ivanček je zatrepetal v srcu, tudi očetu se je tresla beseda, polna odvažne ginjenosti.

"Kdaj grem?"

Bal se je, kot se bojimo vsega neznanega, in neučakano hrepenenje obenem se ga je polastilo.

Oče pa je zamahnil z roko: "Počakaj! Teti napišeš pismo, da ti kaj preskrbi. Potem greš kadarkoli."

Ivanček je uprl pogled v očeta. Njegova beseda, da naj napiše pismo, ga je neprijetno vznemirila. Kravo je znal na pamet opisati v laškem jeziku in hišo tudi, pa še ovco in kozo. Pisma pa še nikoli ni napisal. Tudi laškega ne. Kot da ne verjame, je vprašal:

"Jaz naj pišem?"

"Saj si končal šolo. Meni se trese roka."

Ivančka je zbadlo v srce. Kakor da mu je kdo naložil breme, ki ga ne more nesti. Osem let se je učil na pamet tuje besede kot papiga in je mislil, da zna zadosti. Zdaj je spoznal, da nič ne zna.

Obotavlja se je sedel za mizo in vzel črnilo in papir. Gledal je v očeta, kaj mu poreče.

Ta je meril izbo podolgem in počez, kot da v mislih sestavlja besedo za besedo, ki jo bo narekoval, in je dejal:

"Piši!" Nato je pomolčal iznova in premeril izbo iznova do kota in se obrnil nazaj. "Piši, kar ti bom narekoval!"

Ivanček je pomočil pero in pisal z laškim pravopisom izkvarjeno slovensko pismo, kot se je učil v šoli:

Draga teta,

pruo uass ussi lepu posrauimo in uass pruossimo de nam na tuo pissmo...

Oče je narekoval in meril izbo, Ivanček je pisal počasi besedo za besedo, z muco je prelivaval očetovo besedo na papir, da mu je znoj zalival lica. Naenkrat se je ustavil, pero je prenehalo skripati. Konec peresnika je vteknil v usta, oči so gledale osramočene. Oče je narekoval besedico "če", ki je Ivanček

ni znal zapisati in več naslednjih besed tudi ne.

Oče je obstal sredi sobe in pogledal dečka:

"Ali si vse napisal?"

Ivanček je zanikal z glavo in ni odmeknil peresnika od ust.

Tedaj pa je oče stopil do mize in vzel v roko pisanje: "Pokaži, kje si končal?"

Ko je zagledal, kar je bilo napisanega, je sprelotelo nekaj čudnega, bridkosti in nevolji podobnega, njegov obraz. Očitek, ki je bil več nego očitek, je ležal v njegovi besedi.

"Fant, kaj pa si se naučil v šoli?"

Sin je glodal nepremično in ni vedel kaj reči. Čuden pram in grenkost sta mu napolnili dušo, v oči mu je stopilo nekaj kot žerjavica žgočega.

Ali je oče to videl, ali pa so je drugače zmohčalo v njem; pomečkal je list med trdimi prsti, njegova beseda je bila toplejša in jo vonjala po usmiljenju.

"Po laško napiši, če ne znaš po našo."

Vrnil mu je papir. Ivanček je nastavil pero, a ni rokel besedo. Čakal je nekaj minut, nato jo zapisal besedico "Car!"

Voč ni mogel. Opisal je kravo in hišo, znal je deklamirati pesmi; da bi svojo misli izrazil v besedi, četudi tuji, mu ni bilo dano. Oblila ga je rdočica, tresel so jo in strah pred očetom ga je obšel.

Ta pa je stal ob mizi in dojal, da bi izpodbudil sina: "No!"

Ivanček je polčlil pero na mizo, ustnico so zatropotale in težko, kakor da so s svincem obloženo, so se mu izvilo besede:

"Saj ne znam."

Oče ga je strmo glodal nokaž tronotkov, glava mu je za spoznanje klonila. Nato je sedel za mizo in odrinil s komolcem sina. Molčo je vzel pero v trdo, neokretno roko, polčo je pisal pismo. Nato ga je molčo zaprl in niti besedico ni zinil, ko je stopil iz hiše.

Ivanček je obsedel za mizo kot obsojenec in ni vedel, kaj jo zkrivil. Dvo deboli solzi sta se mu potočili čez lica; obrisal si jih je z rokavom in zatrl jok...

TJA NA NAŠA BRDA!

(Slavomirov)

Pa smo poskočili
mimo rož rudočih,
nagoljnov duhtočih
tja na naša brda.

Tam so nam stožice
previle pravljico:
Strah je v našem gradu
na jokloni skali.

Kaj bi so ga bali
ko smo vsi junaki,
čvrsti koronjaki
kjo so šo onaki?

Prido vila zlata
nam odklene vrata.
Brat objamo brata
Srba in Hrvata.